

cuprinsul acesteia. În acest scop autorii cercetărilor fac o analiză minuțioasă a locului de descoperire a artefactelor și pe această bază încearcă o reconstituire a activităților umane și a unor relații sociale: prelucrarea obsidianului și distribuirea burinelor indică activități ce se desfășurau de obicei în jurul locuințelor; se observă și o anumită distribuire a ceramicii în cuprinsul așezării, în sensul că ceramica fină, din vase cu deschiderca mai mare, se găsește de obicei concentrată mai ales în jurul locuințelor și se poate presupune că era folosită mai ales la servit; descoperirea cuptoarelor într-o zonă separată, fără alte structuri, sugerează o acțiune colectivă de uscare a grinelor; concentrarea uneltelor șlefuite într-o anumită zonă indică existența unei asocieri sociale sau de alt gen a bărbaților; obsidianul se găsește în cantitate mai mare numai în jurul unor structuri/locuințe, deci se poate conchide fie că el aparține celor mai bogați, fie că ilustrează un grad mai mare de relații de schimb; locuința cea mai mare din așezare se crede că a aparținut celui mai important membru al comunității.

Datele de C₁₄ obținute pe eșantioane recoltate cu ocazia acestor cercetări prezintă limite accesibile pentru cultura ceramicii liniare în Europa centrală (5240–4470 BC). Analizele efectuate asupra materiei prime indică relații intense de schimb cu alte zone, Swieciechow, Slovacia, Silezia și totodată dau posibilitatea aprecierii că piesele confecționate din materiale non-locale nu erau esențiale pentru subzistența așezării, ci aveau probabil doar o importanță socială, pentru prestigiu, ritualuri, sau pentru menținerea și expansiunea relațiilor sociale.

Alte cercetări sistematice executate în bazinul râului Niedzica au avut ca scop cunoașterea mediului înconjurător, cronologia, sistemul de așezări și organizarea socială a culturii Funnel Beaker. Așezările acestei culturi din zona menționată variază ca mărime, material arheologic, localizare topografică și reflectă variațiile funcționale dintre ele. Pe baza cercetărilor efectuate se consideră că sistemul așezărilor din acest bazin are 2 nivele de ierarhic a locuirilor permanente ocupate, ce reflectă pătrunderea societății stratificate în timpul neoliticului mijlociu și că așezarea de la Bronocice (cea mai mare din regiune) a fost centrul autorității socio-politice a micului polis, unde locuia clasa sau familia avută ce domina grupurile din așezările mai mici (Cap. II. Cercetări la Bronocice, p. 52–76).

Și săpăturile de la Niedzwiedz (Cap. III, p. 78–84) au adus noutăți interesante. S-au descoperit primele două locuințe din cultura Funnel Beaker (2690–190 bc și 2520–190 bc). Și în acest caz analiza materiei prime a pus în evidență relații de schimb cu zone din vest (nefrix), nord-est (silex-Swieciechow) și sud (arama). Au fost studiate comparativ așezările contemporane de la Bronocice și Niedzwiedz și s-au stabilit deosebiriile dintre ele, care se referă la construirea caselor, frecvența oaselor de animale și mărimea așezării.

În Cap. IV (p. 85–93) intitulat Săpăturile de la Iwanowice se prezintă cercetările efectuate într-o așezare fortificată și cimitirul contemporan ei, aparținând culturii Mierzanowice (inceputul epocii bronzului). Pe baza structurilor (gropi) descoperite în așezare se fac aprecieri asupra numărului populației, iar analiza artefactelor pune în valoare ocupațiile și preponderența lor. Analiza materialului arheologic din cimitir dă posibilitatea reconstituirii unor activități bărbătești ca vânătoarea și lupta și distribuirea mormintelor sugerează o anumită repartiție în funcție de sex și vîrstă. Analiza materiei prime a artefactelor indică relații cu Slovacia și Ungaria.

Cercetările efectuate în stațiunile menționate au adus contribuții importante la cunoașterea diferitor culturi din neoliticul timpuriu și pînă în perioada bronzului timpuriu. Se observă o creștere a populației, ilustrată și de varietatea și densitatea așezărilor. Totodată sint sesizabile schimbări și pe plan ecologic (utilizarea diferitor specii de plante și animale), social (aparitia relațiilor ierarhice) și în ceea ce privește transportul. Se menționează o descoperire de excepție, provenind din așezarea de la Bronocice (Br. 3, datat 3340/3180–3110 BC), ce aparține culturii Funnel Beaker. Este vorba de un fragment ceramic incizat ce reprezintă un car cu 4 roți și constituie cea mai timpurie dovadă de acest fel din Europa centrală. Deoarece nu există alte probe în legătură cu acest vehicul, autorii cercetării consideră

WITOLD HENSEL, SARUNAS MILISAUSKAS, *Excavations of Neolithic and Early Bronze Age Sites in South-Eastern Poland*, Narodowy Instytut Historii i Kultury Materialnej, Warszawa, 1985, 117 p.

Semnalăm apariția în anul 1985 a unei deosebit de interesante lucrări legate de preistoria zonei de sud-est a Poloniei. Lucrarea a apărut ca rod al conlucrării dintre Institutul de Istorie a Culturii Materiale al Academiei Poloneze de Științe (W. Hensel) și Universitatea de Stat New York de la Buffalo (Sarunas Milisauskas). În perioada 1967–1979 au fost efectuate săpături în așezări (cu 1–2 niveluri de locuire) ce se încadrează, din punct de vedere cultural, din perioada neoliticului pînă în cea a bronzului timpuriu. Datele obținute oferă informații referitoare la cronologia, mediul preistoric, economia, sistemul de așezări și organizarea socială a comunităților omenești din această perioadă (Introducere).

Săpăturile întreprinse la Olszanica (Cap. I, p. 10–51), așezare a culturii ceramicii liniare, au avut ca obiectiv principal studierea variabilității funcționale a artefactelor în

că el poate fi interpretat ca fiind folosit de ierarhiile sociale sau doar la unele ceremonii.

Analiza materialului ceramic din neoliticul mijlociu și tirziu indică și o diversificare a tipurilor de vase, care ar putea fi pusă în legătură cu unele schimbări în ce privește obiceiul de a bea (cupele puteau fi folosite la băut apă, bănturi alcoolice și lapte).

Cercetările intense efectuate prin acest proiect de cercetare au îmbunătățit cronologia diverselor culturi neolitice, atât pe baza analizelor de C_{14} , cât și datorită analizelor adiționale.

Analiza materiei prime indică relații de schimb cu zone relativ îndepărtate, chiar în condițiile în care unele așezări (Bronocice, Niedźwiedź) sînt în apropierea unor surse de silex. Se observă de asemenea că arama este noua materie primă din sistemul de schimb din această perioadă.

Considerăm că lucrarea de față, cu o bogată ilustrație și tabele demonstrative, constituie un exemplu de aplicare a metodelor interdisciplinare în scopul reconstituirii mediului și a modului de viață al oamenilor din epoca preistorică. Folosirea metodelor de analize combinate, statistice, tipologice, răspîndirea spațială și variabilitatea funcțională a artefactelor oferă noi posibilități de interpretare a materialului arheologic. Rezultatele analizelor interdisciplinare contribuie la cunoașterea mai bună a realităților arheologice și deci implicit la reconstituirile preistorice, atât de necesare la înțelegerea acestei perioade din dezvoltarea omenirii.

CORNELIA-MAGDA MANTU